

Meddelanden från Nordiska föreningen för lexikografi

Dødsfall

I løpet av 2003 har tre av Nordens leksikografer gått bort: Henrik Holmberg fra Danmark og Göran Karlsson og Marja Lehtinen fra Finland. De vil alle bli savnet i det nordiske leksikografiske fagmiljøet. Nordisk forening for leksikografi har bedt Rikke E. Hauge skrive minneord om Henrik Holmberg, Brita Löflund om Göran Karlsson og Eija-Riitta Grönroos og Nina Martola om Marja Lehtinen på vegne av foreningen.

Ruth Vatvedt Fjeld

Henrik Holmberg

Vi har mistet et kjærnt medlem av Nordisk forening for leksikografi. Henrik Holmberg døde den 15. mai i år, han ble bare 58 år gammel.

Når det gjelder Henriks leksikografiske forankring, hadde han helt siden gymnasietiden vært fascinert av fremmedord. Det passet ham derfor godt, da han sammen med Bente Holmberg skrev kontrakt med Politikens Forlag om å utarbeide en fremmedordbok. Det ble til Politikens Fremmedordbok som utkom første gang i 1985, og som siden er utkommet i flere forskjellige utgaver og under forskjellige navn. Henrik var ansatt som forsker i Dansk Sprognævn, og der var han bl.a. ansvarlig for den elektroniske utgaven av Retskrivningsordboken som utgis av Dansk Sprognævn.

I den treårsperioden (2000–2002) Dansk Sprognævn hadde formannskapet i Nordisk språkråd, fungerte Henrik som rådssekretær. Språkrådet ivaretar bl.a. sekretariatsfunksjonen for NFL, så på denne måten ble han enda nærmere knyttet til foreningen. I sin periode som rådssekretær var han hovedredaktør av årsskriftet Språk i Norden, han var med i startfasen av det store prosjektet om internordisk språkforståelse og medlem av nettverksgruppen for prosjektet om moderne importord i språkene i Norden. Han var også ansvarlig for at nettsidene fikk et nytt og svært forbedret utseende.

Henrik var en livsglad mann med stor sans for humor, hadde lett for å komme i kontakt med folk, og fikk mange gode nordiske venner. Han passet derfor i særlig grad som nordisk sekretær. Han er dypt savnet, ikke minst av undertegnede, som hadde et tett samarbeid med ham de siste tre årene.

Vi takker ham for innsatsen og lyser fred over hans minne.

Rikke E. Hauge

Göran Karlsson

Göran Karlsson, professor emeritus vid Åbo Akademi, avled den 11 september 2003.

Bergsrådet Anders Kramer och hans hustru Sally donerade år 1942 till Stiftelsen för Åbo Akademi ett antal aktier att förvaltas under namnet "Sally och Anders Kramers donationsfond". Avkastningen skulle användas till en professur i finska språket och litteraturen, som skulle besättas med en "lämplig och i alla avseenden kompetent person tillhörande vår svenska stam". Så skedde också. Efter många turer och förordnanden som docent, lärare och tf. professor utnämndes Göran Karlsson till ordinarie professor i finska språket och litteraturen år 1964. Han blev därmed den första finlandssvenska professorn i finska. En lämpligare person kunde man inte ha fått. Som lärare var han grundlig och inspirerande, både omtyckt och respekterad. Tiden har visat, att hans elever haft god framgång både som lärare och på den akademiska banan. Som forskare var Göran Karlsson mångsidig. Han behandlade främst nufinskans problematik och strävade alltid efter att ge klara och entydiga anvisningar för grammatikaliskt korrekt finsk-språkig framställning. Finskans pluralbruk, numerusbruk, finskans objekt, finsk formlära och språkriktighet är några av de teman som han behandlat. Hans arbeten citeras alltjämt ofta, och hans lärobok "Finsk formlära" används än i dag som akademisk kursbok.

Det ena av hans livsverk var att han skapade en välfungerande akademisk institution. Målmedvetet och utan att sky bemödanden byggde han upp det som i dag är Finska institutionen vid Åbo Akademi. Han avgick som emeritus 1.9. 1980.

Därefter vilade han dock inte på några lagrar, utan fortsatte arbetet på sitt andra livsverk, Stora svensk-finska ordboken, som påbörjats i slutet av 1960-talet i regi av Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Den var antagligen en av de sista, om inte den allra sista ordboken, som skapades med blyertspennor och skrivmaskiner, utan datorer och utan internet. Stor vikt fästes vid fraseologin, och även ett större antal fackgranskare var involverade i arbetet. Ordboken utkom åren 1982–87 i tre delar och försvarar sin plats i dag som är. Som chef krävde Göran Karlsson mycket av sig själv och sina medarbetare, men han var alltid uppmuntrande och rättvis.

Han var en vetenskapsman och en gentleman. Vi är många som saknar honom.

Brita Löflund

(Elev till Göran Karlsson, sedermera timlärare vid Åbo Akademi och därefter i 24 år anställd vid ordboksprojektet.)

Marja Lehtinen

Huvudredaktören för den elektroniska versionen av Suomen kielen perussanakirja ('Finsk basordbok') har avlidit. Hon dog i en ålder av 57 år den 26 augusti 2003 i Borgå nedbruten av en svår sjukdom. Hon var född den 1 juli 1946 i Nurmo i Södra Österbotten.

Marja Lehtinen utförde merparten av sin livsgärning inom den allmänspråkliga lexikografin, men hon inledde yrkeskarriären inom dialektologin. Efter att ha tagit filosofiemagistersexamen vid Helsingfors universitet 1972 fick hon arbete vid den stora finska dialektordbokens arkiv där hon lemmatiserade dialektfrågematerialet för arkivering och redigering. Hon var med om fältarbete i östra Finland för att samla in dialektmaterial och hon deltog också i redigeringen av en ordbok över Nurmodialekten, sin födelseorts dialekt.

När Forskningscentralen för de inhemska språken inrättades 1976 övergick Marja i dess tjänst och blev medlem i redaktionen för Suomen kielen perussanakirja. En kort tid senare blev hon redaktionssekreterare. När den tryckta ordboken hade kommit ut 1994 och arbetet med den elektroniska versionen inleddes utnämndes Marja till andra huvudredaktör. När det gällde utvecklingen av CD-Perussankirja spelade Marja en avgörande roll. Hon hade alltid varit intresserad av datateknik och de möjligheter den erbjuder, och det kunnande hon hade skaffat sig kom nu väl till pass. Hon blev den förenande länken mellan redaktionen och programutvecklarna. Hennes kunnande utnyttjades också av andra ordboksredaktioner på forskningscentralen när man skulle övergå från redigering med hjälp av vanlig ordbehandling till bearbetning och lagring av material i strukturerad form.

CD-Perussanakirja har mångsidiga sökfunktioner och utvecklingsarbetet var på många sätt banbrytande. Genast när cd:n publicerats 1997 inleddes arbetet med en ny och aktuell version, och Marja Lehtinen övertog ensam huvudredaktörsuppgifterna. Projektet pågår fortfarande. Marja Lehtinen hann föra det nästan till slut men tyvärr inte det allra sista stycket.

Också när det gällde att planera och bygga upp den finska språkbanken stod Marja Lehtinen för en betydande insats. Hon ledde först den arbetsgrupp inom Forskningscentralen för de inhemska språken som hade i uppgift att utarbeta sammanställningsprinciperna och kartlägga behoven av ett nufinskt textmaterial i elektronisk form. Det praktiska insamlings- och kodningsarbetet pågick åren 1996–1998 som ett samarbetsprojekt med Institutionen för allmän språkvetenskap vid Helsingfors universitet. Marja Lehtinen var projektansvarig från forskningscentralens sida och hon hade hand om textinsamlingen och rättighetsfrågorna. Projektet ingick i det sameuropeiska Parole-projektet som syftade till att sammanställa en textbank om 20 miljoner ord

för vart och ett av de 14 EU-språken. Textmängden i den finska språkbanken har sedermera mångdubblats och omfattar för närvarande ca 180 miljoner ord.

Förutom ordboksarbete ägnade sig Marja Lehtinen också åt språkvårdsfrågor. I sin egenskap av huvudredaktör deltog hon i den finska språknämndens möten och lade fram åtskilliga förslag. Hon företog många utredningar och gav utlåtanden i problematiska språkfrågor. Dessutom deltog hon i excerperingsarbete och termutveckling. Hon publicerade under åren åtskilliga artiklar och höll många föredrag om språkliga och lexikografiska frågor.

När den fjärde konferensen om lexikografi i Norden ordnades på Hanaholmen utanför Helsingfors 1997 ingick Marja Lehtinen i arrangörskommittén. Som Borgåbo fick hon som sitt särskilda ansvarsområde exkursionen till Borgå. Hon höll också ett föredrag på konferensen där hon redogjorde för användarreaktionerna på den nyutkomna CD-Perussanakirja. Två år tidigare hade hon också deltagit i konferensen på Island. Hon var medlem i Nordiska föreningen för lexikografi ända från dess grundande.

Marja Lehtinen besatt många egenskaper som är väsentliga för en ordboksförfattare. Hon var insatt i språkliga teorier och kände till språkbruket. Hon hade en oerhört säker känsla för språkliga nyanser och en bred allmänbildning. Hon läste mycket, allt från facklitteratur till deckare. Därtill var hon oerhört rationell och analytisk. Hon hade en skarp blick som osvikligt upptäckte tryckfel och skilde ett kursiverat kommatecken från ett rakt. Hon hade öga både för detaljer och stora helheter. Hon besatt det lugn, den tålmodighet och den ihärdighet en ordboksförfattare behöver. Till sin läggning var hon försiktig men när hon hade fattat ett beslut var hon målmedveten och orubblig. Hon besatt både styrka och känslighet; hon var mycket empatisk men kunde också vara kyligt resonerande om det behövdes.

Familjen var det allra viktigaste i Marja Lehtinens liv, men hon gick ändå intensivt upp i sitt arbete. Hon lämnade det inte i och med att hon stängde dörren till arbetsplatsen bakom sig, utan uppgifterna följde med hem, och ibland blev bördan kanske väl stor. Flera av hennes fritidsintressen hade anknytning till arbetet. Också när hon läste för nöjes skull iakttog hon språket och gjorde anteckningar. Matlagningensintresset ledde småningom till att hon blev expert på terminologin inom det området.

En närståendes död, och i all synnerhet en för tidig död, är en tung upplevelse för familjen, men också för arbetskamraterna som i bästa fall är som en familj. Förutom upplevelsen av sorg och personlig förlust känner kollegerna också en professionell vanmakt. Marja Lehtinens bortgång är en stor förlust för Forskningscentralen för de inhemska språken och dess ordboksprojekt. Särskilt svårt blir det att

fylla det tomrum hon lämnar efter sig inom det nuspråkliga ordboksprojektet. Med henne förlorade vi en oersättlig kraft.

Eija-Riitta Grönros och Nina Martola